
Zprávy ČSEtS

č. 20

Zvláštní číslo

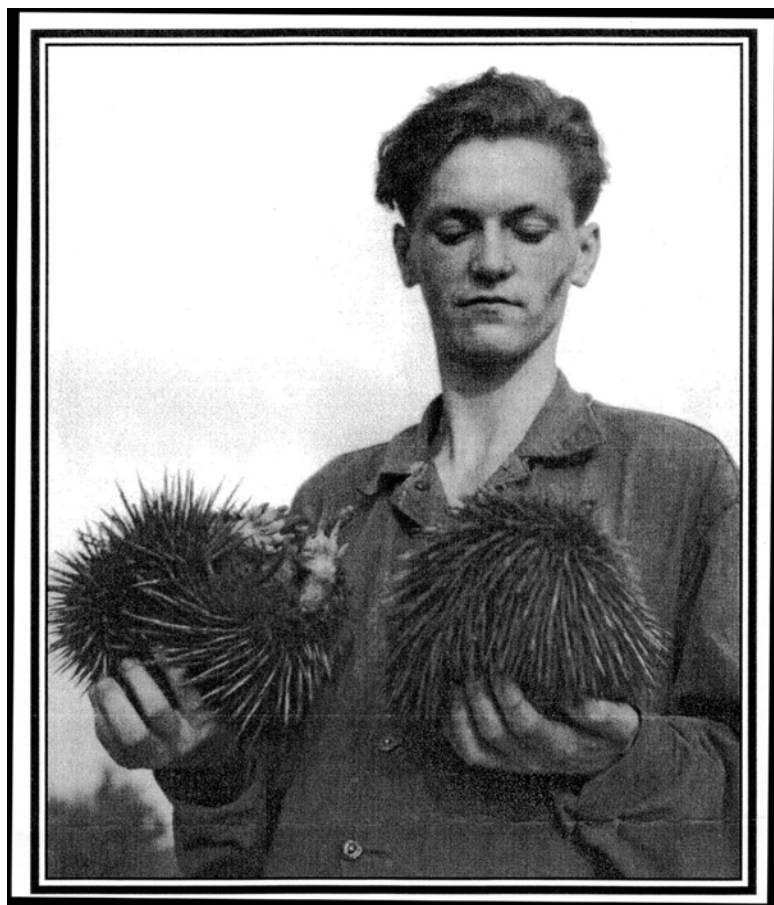
duben 2006

RNDr. Ing. **Luděk J. Dobroruka**

*20. 10. 1933, † 4. 7. 2004

Úvodní slovo

RNDr. Ing. Luděk Jindřich. Dobroruka patřil k lidem, kteří stáli u zrodu tradice etologických konferencí, ze kterých spletíým vývojem vzešla současná Česká a Slovenská etologická společnost. Aktivně se zúčastňoval všech akcí až do nástupu své nemoci, kdy se pro těžké astmatické potíže musel přestěhovat mimo Prahu a celkově ustoupit do ústraní. Přesto jeho zásluhy o společnost mají trvalý význam a proto se plným právem stal na 32. etologické konferenci v Nečtinách čestným členem ČSEtS *in memoriam*. Jeho význam nejen pro ČSEtS, ale také pro českou (a československou) zoologii a biologii je tak velký, že jsme se rozhodli věnovat jeho památce toto zvláštní číslo Zpráv.

Narodil se 20. 10. 1933. V letech 1951 až 1956 studoval na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde získal doktorát. Vystudoval také Agronomickou fakultu Vysoké školy zemědělské v Praze (1973 až 1978) a získal titul inženýra. V

roce 1956 krátký čas pracoval v Národním muzeu v Praze v oddělení bezobratlých. Téhož roku nastoupil jako asistent - kurátor do Zoologické zahrady v Praze. Zde působil především na úseku kopytníků a to v letech 1956 až 1972 a potom po přestávce opět v letech 1975 až 1982. Od roku 1972 do roku 1975 a pak zase od roku 1982 do roku 1991 působil jako vědecký pracovník ve Východočeské zoo ve Dvoře Králové nad Labem. Zúčastnil se několika expedic do Afriky, především do Zambie a Keni.

Zabýval se zoologií a etologií bezobratlých a obratlovců a také genetikou populací. Ovládal řadu

jazyků: němčinu, angličtinu, ruštinu, četl španělsky a francouzsky a domluvil se svahilsky.

Za svého působení v Zoo Praha učil jednak na Vysoké škole zemědělské, jednak na škole pro chovatele cizokrajných zvířat a napsal pro studenty této školy několik učebnic. V roce 1992 založil spolu se svou ženou RNDr. Janou Dobrorukovou Klub Natura, který slouží k vyhledávání, podchycení a rozvíjení mladých přírodovědců. O jeho vzniku v jednom rozhovoru řekl: *“Cílem naší činnosti s dětmi je především terénní práce - vše jim ukázat in natura. Naše činnost je vedena myšlenkou, že jednou vidět je lepší než stokrát slyšet a že musíme děti nadchnout pro poznávání přírody a jejích zákonů. Pak jim nikdo nebude muset vysvětlovat, proč je třeba přírodu chránit a co to znamená ekologicky žít”...*

Na co sáhl, to se mu dařilo. Ať to byla

vědecká práce, pěstování kaktusů, kynologie, nebo práce s dětmi a mladými lidmi. Řídil se zásadou, že nejlepší způsob, jak dělat něco dobře, je dělat to dobře. Vedl odborné práce účastníků biologických soutěží, byl vedoucím a konzultantem nesčetných diplomových prací. Přes dvacet let pracoval v celostátní komisi pro tvorbu úloh biologické olympiády. Byl autorem naučných výchovných programů pro nevidomou a slabozrakou mládež, zúčastnil se jako odborný lektor spousty přírodovědných soustředění. Od roku 1984 vedl odborně každoroční letní přírodovědné tábory organizované nejdříve pod hlavičkou Stanice mladých přírodovědců při královédvorské ZOO, později Klubem Natura. Svou úžasnou činností přivedl k lásce k přírodě celé generace dětí a studentů, mnohé z nich inspiroval pro budoucí profesní orientaci.

Byl neobyčejně plodným autorem. Zanechal po sobě rozsáhlé dílo v podobě vědeckých prací publikovaných u nás i v zahraničí, kde publikoval v časopisech, jako jsou *Zoologischer Anzeiger*, *Säugetierkundliche Mitteilungen*, *Zoologischer Garten*, *Zeitschrift für Säugetierkunde* (dnešní *Mammalian Biology*), *Mammalia*, *International Zoo Yearbook*, *Zeitschrift für Tierpsychologie* (dnešní *Ethology*) a další.

Byl autorem nebo spoluautorem deseti plemenných knih. Byl také nadšeným popularizátorem vědy, ať již velkou řadou odborných článků v časopisech typu *Živa*, nebo knih, jichž byl autorem nebo spoluautorem. Sám také překládal. Seznam jeho prací je úctyhodný. Od RNDr. **Jany Dobrorukové** jsem získal úplný přehled jeho bibliografie (viz str. 19), který nebyl dosud nikde v plném rozsahu uveden.

Zejména mladým členům společnosti bych rád k uvedené bibliografii přičinil pár osobních slov. V současném světě vládne honba za co nejvyšším impaktem publikací. To však není nic, co by zde existovalo odjakživa. A proto nepovažuji za zcela spravedlivé, když někteří nepochybně úspěšní současníci občas tak trochu ohruňují

nos nad svými generačně staršími kolegy, kteří se nepyšní skalpy v tak prestižních časopisech, jako oni. Mnohdy někteří kliknou na *Web of Science* a když tam u hledaného jména nic nenajdou, mají za to, že dotyčný také nic nepublikoval. Zapomínají při tom na to, že *Web of Science* eviduje časopisy až od roku 1980. Při posuzování je proto třeba vždy mít na paměti historické souvislosti. Za komunismu nebyla žádná poptávka po vědeckých publikacích v zahraničí, v některých institucích to bylo dokonce považováno za „*nekontrolovatelný kontakt s nepřátelskou cizinou*“. (Sám bych mohl vyprávět...) Publikační dílo je proto nutné srovnávat s vrstevníky. V tomto ohledu je uvedená bibliografie výjimečná a domnívám se, že z generace Ludka Dobroruky těžko kdo se mu dokázal přiblížit. Také v zahraničí patřil a patří Luděk Dobroruka díky svým publikacím k nejznámějším československým zoologům své generace.

Pro toto mimořádné číslo Zpráv ČSĚTS se podařilo získat příspěvky osobních vzpomínek pestré směsice lidí od profesorů po současné studenty. Vzpomínky byly napsány ve třech jazycích. Svou vzpomínku napsali Prof. RNDr. **Zdeněk Veselovský**, DrSc. (str. 4), Prof. RNDr. **Jiří Gaisler**, DrSc. (str. 4), Prof. Dr. **Colin Groves** z Austrálie (str. 6), Doc. RNDr. **Martin Novacký**, CSc. (str. 7), RNDr. **Marcela Borgesová** (str. 10), RNDr. **Kristína Tomášová** (str. 12), Ing. **Ivona Svobodová** (str. 14), RNDr. **Jan Pluháček** (str. 16), Mgr. **Petr Šípek** a Mgr. **Lenka Šejnohová** (str. 17) a já (str. 11).

Použité fotografie pochází z několika zdrojů a není vždy jasné, kdo je jejich autorem. Necht' mi to tito autoři prominou. V každém případě jim patří vřelý dík. Rád bych také poděkoval RNDr. Marcela Borgesové, která zredigovala většinu českých textů.

Luděk Bartoš

Zdeněk Veselovský

Ludka jsem si všiml již jako ročníkový učitel na PřF UK a ocenil jsem už tehdy nejen jeho velmi hluboký zájem, ale i velmi dobrý přehled o celé zoologii. Byl i vůdčí osobností v uzavřené skupině studentů z jeho ročníků, kteří v době svazácké demagogie se západem plánovali cestovatelské výpravy, především do Afriky. Nebyla to proto náhoda, že jsem si ho později vybral jako odborného asistenta do pražské zoologické zahrady. Jeho doménou byla zejména taxonomie obratlovců i bezobratlých. Jeho zájem se soustřeďoval především na taxonomii levhartů, ale zajímal se také o kopytníky a o primáty. Jeho hluboké znalosti se týkaly i bezobratlých živočichů; byl vynikajícím znalcem stonožek (Chilopoda), stonoženek (Symphyla) a pavouků skákavek (Salticidae) ve světovém měřítku; své uznávané práce publikoval nejen u nás, ale především v zahraničí. Jako ředitel jsem si vážil nejen jeho pozoruhodných znalostí, ale i jeho pracovitosti a zejména charakteru. Byl jsem také samozřejmě rád, že kromě zájmu o taxonomická studia pochopil velmi záhy i význam etologických studií. Jeho snem však při všech úspěších zůstala Afrika. Také proto vystudoval i Agronomickou fakultu na VŠZ v Praze a roku 1972 přešel jako

vědecký pracovník do zoologické zahrady ve Dvoře Králové, kde spolupracoval na expedicích do Afriky, které organizoval ing. Josef Vágner. Podařilo se mu tak konečně realizovat svůj mladický sen. Nechci popisovat důvody jeho rozchodu s ing. Vágnerem. Později se mi podařilo Ludka opět zaměstnat jako svého asistenta. Teprve v roce 1982 musel pro závažné onemocnění své místo opustit. Díky své statečnosti překonával těžké zdravotní obtíže, ale přesto stále publikoval. Je autorem mnoha odborných prací a populárně naučných publikací; uplatnil se i jako vynikající překladatel.

Ještě o jedné jeho velké lásce se musím zmínit, tou byli psi. Byl nejen vynikajícím chovatelem, ale své kynologické znalosti uplatnil i jako autor knih o psech, které vycházely ve většině světových jazycích. Odešel v něm nejen vynikající český zoolog, ale i neméně pozoruhodný zástupce druhu *Homo sapiens*.

Zdeněk Veselovský

Jiří Gaisler

Luděk byl o rok starší než já a tomu odpovídala i léta jeho studií na Přírodovědecké fakultě Karlovy univerzity, 1951–1956, zatímco já tam studoval v letech 1952–1957. Pro přesnost nutno dodat, že naše vysoká škola se tehdy jmenovala Biologická fakulta. Samozřejmě jsme se dobře znali a nejméně dva roky jsme obývali stejnou prostornou pracovnu diplomantů ve druhém poschodí budovy na

Viničné 7, kde jsme byli sousedy odborného asistenta Zdeňka Veselovského a našeho společného a nezapomenutelného učitele docenta Waltera Černého. Luděk se už tehdy zabýval taxonomií a faunistikou stonožek, ale jeho diplomka byla zaměřena na veverku a sysla. Oba tyto savce studoval nejen z hlediska morfologického, ale zkoumal i jejich ekologii a chování. Nevím jak sysla, ale veverku měl v pracovně živou, s oblibou

nám vylézala po kalhotách a svetru na ramena a občas někoho mírně kousla do krku. Když jsem se začal zajímat o netopýry, což bylo asi o půl roku dřív, než se na tuto skupinu zaměřil náš ještě o rok starší fakultní soupeřník Vladimír Hanák, Luděk mě překvapil tím, že mi věnoval vlastní sběry netopýrů a informoval mě také o několika lokalitách výskytu těchto savců. O netopýrech toho tehdy věděl mnohem víc než Vladimír a já.

Pak jsem s Luděkem ztratil trvalý kontakt, odešel jsem ostatně do Brna, zatímco on působil hlavně v zoologických zahradách v Praze a Dvoře Králové a také v Africe. Při jednom setkání, snad v Praze u zmíněného kolegy Hanáka, nám velmi zasvěceně vylíčil souhrn okolností, které umožnily ing. Josefu Vágnerovi nachytat v Africe a dovézt do tehdejšího Československa neuvěřitelně bohatou kolekci velkých zvířat. Také jsem Luděka občas potkával na etologických konferencích v době, kterou bych dnes označil jako dávnověk české a slovenské etologie. V roce 1969 jsem odešel z pracoviště ČSAV na Přírodovědeckou fakultu tehdejší Univerzity Jana Evangelisty Purkyně (původně Masarykovy univerzity, ale komunistům Masaryk vadil), kde byl uložen poměrně rozsáhlý materiál stonožek, kterým se kdysi věnovala docentka Božena Folkmanová. Ta však zemřela už v roce 1960 a v Brně nebyl nikdo, kdo by po ní převzal výzkum této obtížné skupiny členovců. Nevím už přesně, kdy jsme se domluvili s Luděkem Dobrorukou, že mu stonožky pošleme, ale určitě to bylo už v době jeho působení ve Východočeské zoo ve Dvoře Králové nad Labem. Zájem o stonožky ho totiž neopustil ani tehdy, kdy publikoval hlavně vědecké a populární práce o etologii, morfologii a chovu velkých savců. Stále ale sledoval také literaturu o veverkovitých hlodavcích, jak dokládá moje vzpomínka z mnohem pozdější doby. Bylo to asi v polovině devadesátých let minulého století, kdy se na mne obrátil jistý pan Jiří Šafář, absolvent Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Tehdy měl zájem o výzkum ekologie a chování veverky obecné v přirozeném prostředí. Vyjednal jsem mu kontakt na Luděka Dobroruku a ten mu velmi ochotně poskytl svou databázi o této problematice, kterou se však kolega Šafář nakonec nezabýval.

K posledním osobním setkáním s Luděkem jsem se dostal zvláštním řízením náhod. Naše mladší dcera se usadila v Bílé Třemešné, kde bydleli také Dobrorukovi a dodnes tam bydlí paní Dobroruková. Dcera začala pracovat ve Východočeské zoo v době, kdy tam Luděk docházel, buď ještě jako zaměstnanec, nebo už jako invalidní důchodce. Luděk samozřejmě věděl, že mladá paní, i když se jmenovala jinak, je moje dcera, a tak mě pozval, abych se při některé návštěvě Bílé Třemešné zastavil u nich doma. K tomu pak skutečně došlo a tuto návštěvu mám přesně zapsanou, uskutečnila se 30. 9. 1989, to znamená těsně před Sametovou revolucí. O tom, že tato zásadní politická změna přijde, jsme však neměli nejmenší tušení a bavili jsme se hlavně o zoologii a etologii a vzpomínali na léta studií v Praze. Luděk vypadal dobře, klima východních Čech mu svědčilo, hlavu měl jasnou a působil optimisticky. Jako vždycky a všichni, i já jsem obdivoval šířku jeho vědomostí a zájmů. Úplně naposled jsem ho pak potkal před domem své dcery v Bílé Třemešné dne 16. 6. 1990. Jel kolem autem, asi ze zoo, a když mne viděl, zastavil, zaparkoval a hodnou chvíli jsme pak rokovali na chodníku. Myslím, že se zmínil i o tom, že přepracovává pro české vydání příručku o savcích, která byla dosud publikována jen cizojazyčně, např. francouzsky: Dobroruka L. J., Berger Z., 1985, *Guide des Mammifères d'Europe*, Hatier, Fribourg. Tento průvodce skutečně vyšel, bohužel až po Luděkově smrti, pod názvem *Savci Evropy a Středomoří*; vydalo ho Aventinum, v Praze 2004.

Jiří Gaisler

Colin Groves

When I was starting my career, in the early 1960s, the world of mammalogy was a rather restricted one, mainly Western Europe and North America. A few items from what was then the Soviet Union were available: mainly the German translation of Heptner and Naumov's *'Mammals of the USSR'*. Of Eastern Europe, in general, we knew little. Then I discovered some interesting papers in German journals by two Czech mammalogists, Mazák and Dobroruka; this was the first time I realized that some excellent mammal systematic studies were coming out of the any Eastern European country.

I got to know Vratja Mazák first, and visited him in Prague. It was through him that I met Ludek Dobroruka at Prague zoo. We had so much in common; we hit it off at once. We spent long hours discussing deer, onagers, felids and other mammals: Ludek, Vratja and myself.

On a subsequent visit to the then Czechoslovakia, I visited Dvur Kralove, where Ludek was working, and got to see him as not only a fine systematist but also an expert in animal husbandry, including veterinary work. Some of the external enclosures were not yet ready, and recently imported antelopes were confined for an unexpectedly long period in their internal pens. An oryx had given birth in its cramped inside quarters, and the calf was found dead; it was necessary to discover whether it had been born dead or a mother had killed it because of stress. The deftness with which Ludek cut into the dead calf to determine whether its lungs were inflated or not was quite an eye-opener.

Ludek is gone, but his legacy survives. It is difficult to choose, from among his large and valuable corpus of published work, any particular one that stands out above the rest,

so I will mention one which I have personally made use of time and again, and will do so again in the future. This is his paper with Vratja Mazák, published in 1967 in the first Equus symposium volume, concerning the appearance of the true Przewalski horse. Most of the Przewalski stock presently existing in captivity - and there are none remaining in the wild, so the zoo stock is all that we have - is mixed with domestic stock, derived from a domestic pony which unfortunately got mixed up with the original imports into Europe at the beginning of the 20th century; so it was necessary to go back to the very earliest records of the species to deduce what it really looked like, as a basis for selective breeding. The 1967 paper is much cited; especially now that it is intended to breed from the descendants of the supposedly unmixed stock (the so-called A-line), the paper is proving more and more crucial.

Vratja Mazák did not live to see the revolution which ended the social and intellectual subjugation of Czechoslovakia by the Soviet Union, or the demise of the Soviet Union itself, or indeed the subsequent splitting of Czechoslovakia into two countries. Ludek Dobroruka did live to see it all; I am glad that he lived to see and experience the liberation of his country and the emergence of its scientific life from the subordination which it had experienced. It is remarkable that despite this subordination his published work is so extensive, rich and valuable. His colleagues overseas will miss his remarkable mind and his stimulating writings.

Colin Groves

Martin Novacký

S veľkým zármutkom som prijal správu o úmrtí významného československého a českého prírodovedca, zoológa a etológa RNDr. ing. Luděka J. Dobroruku. Na začiatku môjho príspevku by som chcel poďakovať Výboru Českej a Slovenskej etologickej spoločnosti, predovšetkým Prof. ing. Luděkovi Bartošovi, DrSc., že som dostal možnosť vyjadriť piétu spomienku na výborného a dobrosrdečného človeka a vynikajúceho odborníka v oblasti zoológie a etológie. Niekoľkými myšlienkami by som chcel vyjadriť úctu k jeho práci a k jeho celoživotnému dielu.

Už prvé stretnutie s Luděkom Dobrorukom zanechalo vo mne nezabudnuteľný dojem. Bolo to v roku 1969, kedy sme v ZOO Bratislava (v tom čase bol riaditeľom dr. J. Gressner) získali Palmerovu pištol na znehybnenie živočíchov a na realizáciu potrebných zákrokov. Nevyhnutne sme potrebovali získať určité informácie o funkcii a možnosti využitia tohoto prostriedku na znehybnenie a uspanie zvierat od odborníka, ktorý s tým už mal praktické skúsenosti. Práve vtedy nám Luděk vyšiel veľmi priateľsky v ústrety a poskytol nám neoceniteľné a presné informácie o nevyhnutných dávkach narkotizačnej látky, o výrobcoch a dodávateľoch, o prepočítaní účinného množstva dávok na kilogram hmotnosti zvierat a o špecifických, často aj negatívnych vlastnostiach pôsobenia narkotizačnej látky na niektoré živočíšne druhy zvierat (jediná dostupná látka vtedy bola succilíncholíchlorid). V tom čase boli jeho poznatky a skúsenosti pre nás neoceniteľné. Našu prácu s uspávaním zvierat, resp. ich znehybňovaním sme na základe získaných informácií rozvíjali a pomohli sme potom aj niektorým iným ZOO (napr. ZOO Lešná, ZOO Bojnice), ktoré prístroj nemali a potrebovali ho využiť pri určitých nevyhnutných zdravotných zásadoch na zvieratách. O niekoľko rokov

neskôr pri niekoľkých návštevách v ZOO Dvůr Králové mi Luděk ako vedúci zoológického oddelenia venoval mnoho hodín vo veľmi pre mňa prospešných debatách o etológii, o možnosti využitia etológie a etologického výskumu u zvierat v ZOO a o mnohých ďalších problémoch výskumu správania sa zvierat v uzavretom prostredí. Už na prvý pohľad pôsobil dojmom zaniieteného zoológa so snahou odovzdať svoje vedomosti o živočíchoch aj druhým kolegom a spolupracovníkom, čo bola mimoriadne vzácna a obdivuhodná vlastnosť.

RNDr. ing. Luděk J. Dobroruka sa narodil 20.10. 1933 v Prahe a od útleho veku ho priťahovala príroda, kde ho všetko veľmi fascinovalo a zaujímal. To bol základ jeho zanietenia pre zoológiu. Jeho veľký záujem o prírodu a v nej žijúce živočíchy sa prejavil neskôr tým, že vyštudoval Prírodovedeckú fakultu Univerzity Karlovej v Prahe (Biologickú fakultu). Veľký záujem o jednotlivých predstaviteľov živej fauny ho priviedol ako odborného pracovníka špecialistu - zoológa na pracovisko vtedajšej najväčšej zoológickej záhrady v Československu v ZOO Praha-Troja. Po niekoľkých rokoch pre vážne zdravotné problémy, ktoré súviseli so životom vo veľkom prašnom meste, ho priviedli ako zoológa a vedúceho zoológického oddelenia do ZOO Dvůr Králové. Aby sa profesionálne mohol lepšie a dokonalejšie podieľať na zveľaďovaní rozvíjajúcej sa ZOO a tzv. Safari Dvůr Králové sa sám z vlastnej iniciatívy podujal na diaľkové štúdium na Vysokej škole zemédskej v Prahe, ktorú úspešne ukončil ako inžinier poľnohospodárskych (zemédskejších) vied. Tak podľa jeho názoru mohol lepšie a ešte profesionálnejšie riešiť mnohé problémy, spojené s fyziologickými mechanizmami optimálnej výživy a energetickými potrebami zvierat v ZOO, ktorým veľmi dobre rozumel a s veľkým

Foto: Albert Weber

entuziazmom a s láskou sa o ne aj s pomocou svojich spolupracovníkov staral. Jeho vynikajúce poznatky a bohaté skúsenosti, ktoré sa týkali zoológie, ekológie a etológie rôznych druhov živočíchov, využil aj pri odovzdávaní týchto vedmomostí odbornej a širokej verejnosti.

Ako spoluautor a autor napísal 11 odborných a populárnovedeckých kníh a desiatky článkov vo vedeckých a populárnovedeckých periodikách. Jednou zo známych sa stala aj publikácia Zoologické záhrady (spoluautor, 1989) o histórii, vývoji a špecifickom zameraní chovov zvierat vo

všetkých ZOO v Československu. Veľmi populárnou sa stala aj jeho ďalšia kniha *Zkročený vládce stepi* (v spoluautorstve s Helenou Kholovou, 1992). Predstavila koňa ako špecifický živočíšny druh, ktorý zdieľal s človekom jeho osudy päť tisícročí. Obsahuje množstvo zaujímavých a dovtedy málo známych etologických informácií o správaní koní. Luděk sa venoval etológii celého radu živočíšnych druhov žijúcich vo voľnej prírode a v ZOO. Mal široký vedecký záujem o rôzne témy v taxonómii, ornitológii, ekológii a etológii. Venoval sa problematike ohrozených druhov zvierat, možnosti ich reintrodukcie zo ZOO do lokalít pôvodného výskytu. A naopak, venoval sa aj problematike optimálnych zoologických a etologických princípov v chove afrických druhov zvierat, ktoré sa po odchytaní z voľnej prírody dostali do ZOO Dvůr Králové z afrických rezervácií v 70-tych a 80-tych rokoch minulého storočia. Luděk zdôrazňoval a presadzoval myšlienku, že práve týmto zvieratám je potrebné venovať zvýšenú ošetrovateľskú a zoologickú pozornosť, aby sa zmiernili procesy, ktoré súviseli s adaptáciou zvierat na nové uzavreté prostredie. Vždy sa teda vedecky venoval najdôležitejším problémom v ZOO. Je celkom prirodzené, že svoje bohaté skúsenosti a poznatky aj publikoval v renomovaných biologických časopisoch, napr. v *Žive*, *Vesmíre* a v rôznych zborníkoch z vedeckých konferencií venovaných problematike ZOO. Popri tom všetkom bol Luděk Dobroruka aj veľmi tvorivý ako fotograf-dokumentarista. Jeho archív obsahuje tisíce kvalitných dokumentárnych fotografií a diapozitívov, ktoré publikoval jednak vo svojich prácach a článkoch, ale slúžili aj pre potreby mnohých knižných a časopiseckých vydavateľstiev. S výsledkami svojich štúdií vystupoval na mnohých vedeckých konferenciách, venovaných problematike zvierat v ZOO. Na tomto mieste je potrebné spomenúť aj jeho významnú pedagogickú prácu. Predovšetkým bol ako vynikajúci odborník na problematiku ekológie a etológie zvierat v ZOO vedúcim

diplomových prác v oblasti zoológie a etológie desiatkam študentov na Prírodovedeckej fakulte UK a na Vysokej škole zemiedelskej v Prahe. Okrem toho sa venoval aj v tom čase veľmi potrebnej pedagogickej práci pri výchove ošetrovateľov, odbor chovu cudzokrajných zvierat, kde sa podieľal na profesionálnej výchove aj mnohých desiatok slovenských ošetrovateľov zvierat. Ti dnes pôsobia v slovenských zoologických záhradách a s úctou na neho spomínajú ako na vynikajúceho pedagóga, odborníka a veľmi otvoreného a sympatického človeka. Luděk sa okrem toho venoval aj výchove mládeže so záujmom o biológiu a zoológiu ako vedúci biologických krúžkov, pomáhal pri biologických olympiádach ako vedúci prác študentov, ako aj v rôznych komisiách a porotách, ktoré zabezpečovali tieto podujatia. Veľkú pozornosť venoval aj práci lektora a vedúceho pedagóga na letných táboroch mladých prírodovedcov, ako aj na rôznych iných letných sústreďeniach mládeže v prírode. Mal veľmi priateľský vzťah k mladým ľuďom, ku spolupracovníkom a kolegom. Ochotne zaujal svoj postoj k naznačeným otázkam a na základe svojich bohatých skúseností mal snahu ochotne pomôcť pri riešení akéhokoľvek problému, ktorý sa vyskytol aj na iných pracoviskách.

Dnes, keď sa pozeráme žiaľ už len späť do minulosti a v retrospektíve ako jeho priatelia, spolupracovníci a kolegovia na jeho osobnosť, jeho život a pôsobenie v spoločnosti a celoživotné dielo, veľmi jasne si uvedomujeme, že RNDr. ing. Luděk Dobroruka je pre nás a budúce generácie českých a slovenských zoológov a etológov príkladom húževnatosti, zanietennej vedeckej tvorivosti a originálnej autorskej práce a navždy ostane v našich spomienkach. Česť jeho pamiatke!

Martin Novacký

Jaké mám vzpomínky na Lud'ka Dobroruku? Jen ty nejlepší, jak jinak. Poznala jsem ho v pražské zoo, kde jsem jako studentka třetího ročníku hledala téma diplomové práce. Na Přírodovědecké fakultě jsme byly já a moje kamarádka „ty filozofky“ a na Filozofické fakultě zase „ty bioložky“. A navíc jsme, probůh, chtěly dělat něco kolem chování, nejlépe primátů. Koncem šedesátých let minulého století!!! Co s námi? Do zoologické zahrady, kam jinam! A už jsme z letěly, nejprve z katedry antropologie a stejně rychle z katedry systematické zoologie. Profesor Veselovský se na nás shovívavě zahleděl, vzdychnul, promnul si bradu a řekl: „*No jo, no, tak jedna komfortní chování nějakých opic, hierarchii skupiny a denní režim a druhá totéž u poloopic.*“ A odjel do Austrálie. Bylo to bezva! Tedy fakt je, že ještě než odjel, pronesl klíčové sdělení – ať se zastavíme nahoře u výběhu kopytníků, že nám k tomu něco řekne Luděk. Ježíšmarjá který??? Teprve když bylo po všem, čili po promoci, dozvěděly jsme se, že Lud'kovi sdělil přibližně (necituji): „*Prosím tě, udělej s téma diplomantkama něco, ať to není velká ostuda!*“

Nebudu vás dlouho napínat, diplomky byly hodnocené jako vynikající. Hádejte proč! Můžete třikrát. Protože Luděk byl výborný pedagog. Měly jsme fakt z pekla štěstí! Drobný štíhlý muž, který se tenkrát v zoo odlepil od hrazení výběhu, nás přivítal s úsměvem, jako bychom byly jeho nové, radostně očekávané kolegyně a ne vyjevené telecí studentky, které nejen že nevědí, co chtějí dělat, ale ani kde a jak s tím začít! Luděk byl přátelský, trpělivý a noblesní. Vedl nás způsobem, který mohu nazvat jedinečným – spolupráce. Jednal s námi jako se sobě rovnými, přesto, že nás všechno, od A až do Z, musel učit: co pozorovat, jak pozorovat, na co se zaměřit, jak to zapisovat, jak sledované prvky chování propojovat, jak hledat souvislosti, jak zjištěná fakta interpretovat. Stály jsme ho spoustu času, ale úsměv z tváře mu nikdy

nezmizel. A to jsem mu připravila opravdu líbezný léto. Celou jeho dovolenou jsem mu posílala na chalupu po částech svůj „elaborát“, koncept diplomky, a on ho trpělivě opravoval a poštou zase vracel. Jeho připomínky byly vždycky věcné, jakoby „okrajové“. Nikdy nekritizoval, nikdy můj pitomý názor nesmetl ze stolu, jen decentně poopravoval, a hlavně povzbuzoval.

Nejen že jsme díky němu s kamarádkou skončily studia se štítem a nikoli na štítě, ale hlavně nás jaksi uvedl do etologie. Zlehka a radostně. Bavilo nás to. Přesvědčil nás, že je to vskutku báječný obor! Mne navíc, aniž to tušil, připravil i na moji budoucí profesi. Nestala jsem se terénním zoologem s dalekohledem na očích. Přes třicet let jsem „papírový zoolog“ – posuzuji, rediguji a opravuji cizí rukopisy, tak jako Luděk kdysi opravoval ten můj první. Časem se tedy role obrátily – co mě naučil, to jsem mu „vracela“. Během let jsem mu redigovala několik knížek, a s náramnou chutí! Měla jsem ráda jeho věcný, trochu novinářský styl, vyhovoval mi. Letěl kupředu a já nemusela váhat nad odbornými údaji, kontrolovat, dohledávat, dopisovat a přestylizovávat. Mohla jsem se soustředit „na děj“. Nežvanil, vždycky měl čtenáři co říci. Byl to Pan Autor. Neuvěřitelně výkonný, spolehlivý, s přímo „renesančním záběrem“. Byl přímý a velkorysý k mým redakčním připomínkám. Odpovědi na mé dotazy chrlil pohotově, z čisté vody. Zkrátka spolupracovalo se s ním výborně. Jak vypadá zákulisí, to jsem tušila. Všichni jsme věděli, že je těžce nemocný. Řadu let nejen pracoval, ale vůbec žil jen díky své ženě Janě, její spolužačce a kamarádce. Byla pro něho všechno, jak jen dokonalá ženská může být pro svého chlapa. Měla to s ním těžké, ale ti dva byli sehraná dvojka! Žili spolu, pracovali a velmi často – doslova dýchali! Oba nesmírně činní, pracovití a houževnatí. Poslední léta byl Luděk ztělesněním pevné vůle. Nikdo si neumí představit, jak pro něho bylo těžké prožít jeden jediný všední den, se zcela všedním

programem. Jenže na druhou stranu, s Luďkem nebylo nikdy nic všedního!

Byl výjimečnou osobností. A nemyslím, že by si přál, abychom pro něj brečeli. A tak nakonec připojuji jeho perličku ze svého redakčního *Cacbuchu*, kam si zapisují autorské úlety: „*Rusové jsou pravou metlou lidstva. Co nesežerou, znehodnotí svým trusem a požerky!*“ (*Pestrá příroda*,

Albatros 1982). A řekněte někdo, se zkušeností s invazí v roce 1968, že to nebyla pravda! Škoda, že kniha neunesla citát v originálu.

Marcela Borgesová

Luděk Bartoš

Znali jsme se s Luďkem hodně dlouho, řekl bych, že tak asi čtyřicet let. Kromě jiného vedl praktika ze zoologie na VŠZ v Suchdole v Praze, když jsem tam já v šedesátých letech minulého století studoval. Pak jsme se mnohokrát setkávali za nejrůznějších okolností. Zejména v souvislosti s akcemi etologické společnosti, při různých oponenturách apod. V posledních patnácti letech se naše cesty tak trochu geograficky rozešly, takže jsme se prakticky osobně vůbec nevidali. Přesto jsem Luďka vždy řadil a dosud řadím k těm několika málo lidem svého života, ke kterým jsem měl velmi blízký vztah. Nevím, jestli to i on chápal stejně, ale já jsem měl vždy jaksi „samozřejmý“ pocit, že je to člověk, na kterého se kdykoli mohu obrátit a kterému mohu bezvýhradně věřit. Myslím, že jsme toho v praxi moc často nevyužili, ale mít ten pocit mi vždy přišlo mnohem důležitější než ho realizovat. Už mi také není dvacet, a proto si podobných věcí cením o to více, oč více životních zkušeností mám. Samozřejmě zejména těch negativních. Luděk byl pro mě vždycky ryzím a ušlechtilým člověkem v pravém smyslu slova.

Vystudoval Přírodovědeckou fakultu v Praze (tenkrát se jmenovala Biologická fakulta), a když později učil na Vysoké škole zemědělské, dodělal si ji, jaksi mimochodem, také. Chtěl si také udělat aspiranturu, tehdejší obdobu dnešního PhD. Vypracoval disertaci na téma *Uspořádání*

srsti u nadčeledi Elaphoidae FRECHKOP, 1948 a předložil ji k obhajobě. Obhajoba byla veřejná a odbývala se v zoologické posluchárně fakulty ve Viničné v Praze, a tak jsem se byl podívat. Komisi předsedal akademik Josef Kratochvíl, náš velevýznamný zoolog širokého záběru a velké vědecké intuice. Jen akademikova charakterová stránka, soudě alespoň podle mé vlastní zkušenosti, byla poněkud problematická...

Oponenti vytýkali Luďkovi kde co, vesměs to ale bylo vysvětlitelné. Například mu jeden z nich vyčítal, že má špatně popisky u fotografií, když mají jeleni zřetelně shozené paroží. Oponující pan profesor přehlédł, že jsou to jeleni ze zoo a mají paroží z bezpečnostních důvodů uřezané, takže popisky byly zcela v pořádku...

Před zahájením obhajoby přistoupil předseda komise k Luďkovi a zeptal se ho, jestli nechce obhajobu stáhnout. Nechtěl a dal se do boje. Vysvětlil bod po bodu všechna sporná místa a v diskusi si vedl jako obvykle skvěle, protože v daném oboru se nikdo z přítomných lépe nevyznal. Nevím dodnes, co bylo za snahou disertaci shodit. V tajném hlasování se desetičlenná komise usnesla devíti hlasy, že „neprospěl“ a jedním hlasem, že „prospěl“. Při zdůvodnění předseda komise pravil, že: „dr. Dobroruka patří mezi naše přední zoology a očekává se tedy, že i jeho disertace bude nadprůměrná“. „A to,“ pravil, „tato není“. (Pak v soukromí

se postupně všech deset členů Ludčkovi “přiznalo” k tomu, že to byli právě oni, kdo hlasovali pro... Luděk odešel středem a více disertaci k obhajobě nepodal.

S ohledem na tuto skutečnost je mi dnes sice líto, že jsem Ludka nepřiměl k formálnímu dokončení aspirantury veřejnou rozpravou alespoň na VŠZ v Suchdole, ač jsem se o to svého času dost snažil. Zároveň jsem ale pochopil, že to je jedna z těch pomíjivých věcí v životě člověka. Úspěšné, ale ve skutečnosti jen a jen formální dokončení aspirantury by mu sice mohlo být satisfakcí, ale jen vůči lidem, kteří mu nesahali ani po kotníky. A za to mu to nestálo.

Mám s ním několik skvělých zážitků, které mě v dalším životě ovlivnily. Jeden má pro mě mimořádně symbolický význam. V rámci nějaké etologické konference konané kdysi v pradávnu jsme navštívili zoo (tuším) v Ústí nad Labem. V té době jsem fanaticky fotografoval a samo sebou ani v té zoo jsem nebyl bez fotoaparátu. Così málo významného jsem u nějakého výběhu zkoumal hledáčkem, zda by se nedalo cvaknout. Díky tomu jsem se opozdil proti hlavnímu proudu účastníků konference, kteří postupovali dále a měli přede mnou již jistý náskok. Byl s nimi i Luděk, který dělal tak trochu průvodce. Sám měl při tom taky fotoaparát. Najednou se od všech odpoutal, poklusem ke mně přiběhl a volal, že tam nosí vlčice vlčka. Honem jsme oba utíkali za ostatními. Skutečně tam ve výběhu nosila vlčice vlčka. Všichni, včetně Ludka, ho

fotografovali. A já, na poslední chvíli, samo sebou honem honem také. Chytil jsem poslední záběr, vlčice zalezla do úkrytu a už se víc neukázala. Tím jediným a posledním cvaknutím jsem úžasnou náhodou zachytil záběr, který se pak objevil v několika knihách, a dokonce jsem za něj dostal nějakou medaili ve fotografické soutěži kdesi v zahraničí.

Ludčkovi samému se ta fotografie moc nepovedla. A v tom to je! Místo toho, aby sám fotografoval, běžel pro mne. A když jsem nakonec byl, onou neuvěřitelnou shodou okolností, úspěšnější než on, ani trochu mi nezáviděl či nevyčítal. Sdílel se mnou radost z pěkného záběru.

Vzpomněl jsem si na tuto příhodu ve svém životě snad tisíckrát. Mnohokrát jsem si položil otázku, zda bych sám dokázal odběhnout od takové fotografické příležitosti. A jsem rád, že jsem si skutkem na tu otázku nemusel odpovídat... Myslím si, že přesně takový byl Luděk jako člověk, a to nejen ve vztahu ke mně. Jsem mu za tuto životní lekci strašně vděčný, i kdybych s ním jinou zkušenost už neměl.

Byl to člověk, se kterým je důležité potkat se v životě. Jsem rád, že jsem měl to štěstí.

Luděk Bartoš

Kristína Tomášová

Na dr. Ludka Dobroruku vzpomínám bezděčně, vlastně naprosto automaticky při své každodenní práci. Byl mým prvním nadřízeným, vzácným přítelem a dodnes je pro mne nepřekonaným profesionálním vzorem. Přišla jsem do naší zoo jako čerstvá maturantka z jazykově orientované střední školy - jako rodilý Královédvorák,

vyrůstající na dvorku plném domácích zvířat a v nádherné přírodě Žírečské podstráň, jsem si ostatně jiného zaměstnavatele, než zoologickou zahradu nikdy nedokázala představit. Snad osud tomu chtěl, že krátce po mém nástupu se uvolnilo místo referentky na oddělení zoologie a mně se pod vedením zoologa Ludka Dobroruky

otevřel svět afrických zvířat. Říká se, že na prvního šéfa člověk nikdy nemůže zapomenout - já jsem v tom směru měla obrovské štěstí a nelituji, protože toto setkání zásadním způsobem ovlivnilo celý můj život. Nezapomenutelné a navždy unikátní zůstanou zejména moje vzpomínky na chvíle, kdy jsem jej směla doprovázet na obchůzkách "do terénu", při kterých vyprávěl o zvířatech, hovořil s ošetřovateli a veterinářem, řešil provozní problémy. Měl zcela přirozenou autoritu, nepotřeboval dávat žádné příkazy ani zákazy. Dokázal naprosto každého, začínajícího i zkušeného pracovníka, strhnout a zaujmout nejen svými hlubokými znalostmi, ale zároveň i respektem plným, laskavým přístupem k lidem i zvířatům. Uměl nejen vyprávět, ale i naslouchat. Byl to Luděk Dobroruka, kdo mě přesvědčoval o tom, že mám talent k práci se zvířaty a že bych měla studovat zoologii - a já jsem ho poslechla. Přijal mě do rodiny, stal se mým dobrým rádcem a přítelem, citlivou a přitom pevnou oporou po celou dobu studia i při prvních krůčcích ve velkém světě zoologické džungle. Nikdy to Luděkovi, jeho ženě Janě a dceři Lucii nezapomenu.

Snad nejvíce jsem na Ludka vzpomínala při nedávné pracovní cestě do Keni - jak snadno se mi tam vybavovalo jeho vyprávění o Africe i chuť čaje, který tehdy dovezl. Vím zcela určitě, že ten večer tiše seděl se mnou na terase bungalovu, s výhledem na nosorožčí kaliště. Snad nelitoval.

Kristína Tomášová

Ivona Svobodová

Jaké představy o svém budoucím povolání chovatele cizokrajných zvířat může mít holka ve 14 letech? Měla jsem doma jednoho opeřence, jednu kočku a na chalupě jsem pečovala o jednoho toulavého psíka. Četla jsem *Příběhy lvice Elsy*, měla ráda les, zelenou trávu a kvetoucí kytky. O víkendech a prázdninách jsem uklízela prázdné ptačí klece v pražské ZOO a tajně pokukovala po skupině „důležitých osob“. Ošetřovatelé jim říkali zoologové a inspektoři a patřičně si jich považovali. Mezi nimi byl i RNDr. ing. Luděk J. Dobroruka.

Na Středním zemědělském učilišti v Čakovicích nás odborné předměty učili externisté, pracovníci ZOO. Patřil k nim i Luděk Dobroruka, nebo také Luděk Zlonoha, jak mu s láskou a okouzlujícím úsměvem říkala Alenka Veselovská. Obdivovali a milovali jsme ho od okamžiku, kdy odučil první hodinu předmětu *chovatelství*, a s každou další hodinou náš obdiv stoupal. Uplatňoval svůj pedagogický talent a nadhled s úžasnou elegancí. Jeho hodiny byly zajímavé, plné informací, výborně podaných pro 15–16tileté pubertáky. V té době byl učební obor *chovatelství* v plenkách, učebnice neexistovaly; všechno jsme si museli psát. Když jsme byli unavení, Luděk vymýšlel různé hry, třeba doplňovačky s hledáním názvu zvířete. To nás vždycky probralo a užili jsme si při tom dost legrace. Jeho humor a vtípky přicházely ve správný čas a byly ku prospěchu věci. Ať jsme se zeptali na cokoli, vždycky věděl! A učil nás pracovat s literaturou. Užasli jsme nad jeho přehledem a znalostmi nejen o zvířatech, ale o přírodě vůbec.

A ještě něco důležitého: nikdy nezapomenu, jaký úžas u mne vyvolala jeho reakce na oslovení „soudruhu učiteli“. Bez jediného zaváhání odpověděl: „*Mýlíte se, já nejsem soudruh, nikdy jsem nebyl a také nikdy nebudu*“. Psal se rok 1978 a na

hospitaci seděl tehdejší ředitel učiliště Kocman, zapřísáhlý komunista a tyran vyhlédnutých členů pedagogického sboru. Luděk se ho nebál.

Bohužel, když jsme byli ve 2. ročníku, onemocněl. Vrátil se na konci 4. ročníku a učil nás předmět *krmivářství*, pro budoucí chovatele jeden ze stěžejních. Do té doby výuka představovala psaní nekonečných slohových cvičení o ničem. Luděk nás opět dokázal během pár hodin pro obor zcela nadchnout. Zapsala jsem si *krmivářství* jako maturitní předmět a s Luděkovou pomocí vypracovala 20 maturitních otázek. Lehounce pozměněné sloužily o pár let později jako zadání maturitních okruhů.

Naše maturitní šerpy zdobil nápis NON MAGISTER SET NATURA DOCET, Ne učitel ale příroda učí. Poradil nám to samozřejmě Luděk, který citáty miloval.

Ale pro své studenty udělal daleko víc. Po vyučování naložil zájemce o studium na vysoké škole do svého trabanta a odvezl nás k sobě domů, na Jižní Město. Tam nás jeho žena Jana připravovala na zkoušky z chemie. Byla to nádherná odpoledne s báječným čajem a spoustou papírů popsaných chemickými vzorečky. Příjímáčky jsme dříve či později udělali všichni.

A tak jsem poznala dalšího skvostného člověka a pedagoga, kterého dodnes obdivuji pro jeho vnitřní sílu, krásu a lásku – Janu Dobrorukovou. Stála po boku svého muže jako skála, o kterou se mohl kdykoli opřít. A on se opravdu opíral! Pochopila jsem tehdy, co to je, když se řekne podržet partnera. Často to znamenalo doslova udržet ho při životě. To byla láska, úcta, spolupráce a kompromis. Luděk a Jana byli tandem, který fungoval jak v profesním, tak v osobním životě. Byli a zůstanou mi vzorem.

Foto: Albert Weber

V roce 1986 jsem se po studiu Vysoké školy zemědělské vrátila na SOU do Čakovic jako pedagog. Bývalí učitelé i noví kolegové mě varovali, že neustojím manýry a šikanu ředitele Kocmana. Brzy jsem viděla na vlastní oči, jak dokázal systematicky decimovat jednoho pedagoga po druhém. Nebylo proti tomu obrany. Když došla řada na mne, vyřešila jsem to sňatkem a doslova útekem na mateřskou. Pak přišla revoluce; Kocman byl sesazen a novým ředitelem se stal můj bývalý kolega Josef Duben. Ve škole zavládl klid a mír a já se tam ráda vrátila.

V té době už existovaly vynikající a kvalitní učebnice, které napsali Luděk J. Dobroruka, Alena Veselovská, Jaromír Svobodník, Vladislav J. Jiroušek, Romana Anděrová a Štěpán Šír. Začala jsem budovat školní knihovnu. Obíhala jsem knihkupectví a antikvariáty a objevila „poklad“ – knihu *Malá tajemství přírody* od Jany a Ludka Dobrorukových. Brali jsme ji s sebou na letní dětské tábory, kde působili čakovičtí žáci jako praktikanti a vedoucí. Nespočítala bych, kolik úkolů a hrátek bylo díky ní vloženo do táborových her.

Moc jsem si přála představit Ludka svým žákům v učilišti. Znali ho jako autora knih i z mého vyprávění. Bohužel, do Čakovic už nikdy nepřijel, protože jeho nemoc se zhoršila. Nakonec se ve škole všechno

zhroutilo a učiliště bylo pohlceno kuchaři a číšníky. Obor *Chovatel cizokrajných zvířat* sice ještě existuje, ale jeho vzdělávací kvality jsou prabídné. Luděk stál na startu mé profesní dráhy. Byl mým vzorem a provázel mne v okamžicích životně důležitého rozhodování. Naše telefonáty bývaly velmi dlouhé. Bylo mi do breku, když jsem slyšela, jak se dusí a ztěžka dýchá. Ale dokud byl tady, bojoval! V červenci 2004 odešel; můj největší učitel, člověk, který byl na blízku, když jsem byla v úzkých a potřebovala moudrou radu, upřímný názor nebo jen pohlázení slovem. Dokud budu živa, nezapomenu na něj. Vážím si toho, že jsem byla nejen jeho žákyní ale i kamarádkou. Už nikdy mu neřeknu, jak moc pro mne znamenal a jak jsem ho měla ráda. Toho teď lituji asi ze všeho nejvíc. Snad jsem mu také byla něčím nápomocna.

Pokud ale „*člověk nezemřel, dokud bard zpívá a rodina, přátelé a žáci vzpomínají*“ – cituji z jeho dopisu. Je stále s námi. Za všechno díky Ludku.

Ivona Svobodová (Zachová)

Poznámka na okraj: Nevím jestli se v Ludkově rozsáhlé bibliografii objeví zmínka o jeho učebnici *Angličtina pro mateřské školky* (1991); ve školce, kam kdysi chodily moje děti, se podle ní učí do dnes. Napsal mi o ní: „..... *Přikládám anglická „skripta“ pro mateřskou školku.*

Doporučuji podle slovníčku nakreslit obrázky a seřadit do dvojic či trojic podle toho, jak se rýmuje: Myš je mouse, dům je house, hruška pear, jelen deer, švestka plum, buben drum, osel donkey, opice monkey..... atd.“

Jan Pluháček

„*Pane doktore, vím, že to asi bude znít divně, ale nedá mi to, abych Vám neřekl, že ta Vaše knížka o opicích a poloopicích je*

jedna z nejlepších z této vynikající edice.“ – „To slyším moc rád, i když mi to řeklo mnoho lidí před Vámi“. Přibližně těmito

slovy končil můj první rozhovor s jedním z největších českých zoologů s RNDr. ing. Luděkem Dobrorukou. Od té doby jsem s dr. Dobrorukou mluvil ještě dvakrát. Napsat, že jsem se z těchto našich setkání vracel nesmírně obohacen, by bylo velmi málo.

Byl to právě dr. Luděk Dobroruka, kdo vystopoval přesná místa odchytu afrických kopytníků, takže bylo a je možné učinit přesné poddruhovému vymezení této „vzácné sbírky“, která byla do Československa v sedmdesátých letech 20. století dovezena. Také se zasloužil o sestavení rodokmenů těchto zvířat chovaných v československých zoologických zahradách. Spolu s dr. Vratislavem Mazákem pak jako jediní čeští vědci zasáhli i do taxonomie velkých savců – zejména šelem a kopytníků. Dr. Luděk Dobroruka zpracoval a jako jediný vedl celosvětovou plemennou knihu vodušky lečve, což byla historicky druhá taková kniha vedená v tehdejším Československu.

Rád bych zde zmínil alespoň několik momentů z našeho posledního rozhovoru. Byl zvláštní tím, že dr. Dobroruka hovořil o svém životě. O tom, jak se v Lipsku, coby český student setkal s prof. Zukowským. Jak pracoval v zahradě pražské i královédvorské, proč z nich odešel a proč se tam vracel. Jak se účastnil slavných královédvorských expedic. Jak vznikala jedinečná edice *Zvířata celého světa*, která dodnes zůstává jedinou českou původní odbornou literaturou zabývající se detailně několika skupinami obratlovců. I jak měl napsat 14. díl o psovitých šelmách, na který si zajistil literaturu a který již nakladatelství odřeklo. O tom, jak začínali světoví zoologové výzkum velkých afrických savců.... Mimoto hovořil o taxonomických problémech mnoha poddruhů afrických

kopytníků – zejména zeber a antilop, ale i primátů. Odborný přehled dr. Dobroruky byl neuvěřitelný, a to přesto, že se výzkumu velkých savců již 10 let nevěnoval. Zároveň to však byl člověk nesmírně skromný.

Již během našeho prvního rozhovoru se dr. Dobroruka zmínil o tom, že připravuje práci o odlišnosti lebek bezhřívých zeber (což by posilovalo většinou zoologů neuznávaný poddruhový status těchto krásných zeber), ale že ji již nedokončil. Musel totiž odejít z Prahy (do Dvora Králové) a dr. Heráň, který mu měření zbývajících zebřích lebek slíbil, mezitím zemřel. Tehdy jsem mu nabídl případnou spolupráci. Dr. Dobroruka při našem posledním rozhovoru moji nabídku přijal. Předal mi svou metodiku, literaturu a sdělil mi i mnoho důležitých myšlenek, které se tohoto tématu týkají. Záhy došlo k výměně další literatury i čilé e-mailové komunikaci mezi velkým českým zoologem a mnou.

Nicméně, neuplynul ani rok a přišla zdrcující zpráva – dr. Luděk Dobroruka zemřel. Z důvodu mnoha rozdělaných vlastních projektů jsem do té doby na našem společném tématu provedl jen přípravné práce. Avšak slib daný dr. Dobrorukovi v žádném případě neporuším. Zatím jsme mu s prof. Luděkem Bartošem a dr. Jitkou Víchovou věnovali svou práci o absenci samčí infanticidy právě u bezhřívých zeber, jež byla publikována v *Journal of Mammalogy*. A je mi nesmírnou ctí, že budu snad moci dokončit i poslední práci, kde v čele autorů bude jméno Luděk Jindřich Dobroruka ...

Jan Pluháček

Petr Šípek, Lenka Šejnohová

Podobně jako mnoho jiných biologů i nás na počátku července 2004 zastihla velice smutná zpráva - odešel jeden z předních

českých zoologů RNDr. ing. Luděk Jindřich Dobroruka. Byl nejen jedním z nejlepších světových odborníků na stonožky a velkým

znalcem pavouků skákavek, chovatelem cizokrajných zvířat a kynologem, ale především vynikajícím člověkem. Kdybychom měli vyjmenovat a dopodrobna rozepsat, co vše za svůj život napsal a objevil, vydalo by to na dlouhosáhlý seznam. Byl autorem 140 odborných publikací a krátkých sdělení, dále 33 populárně vědeckých článků, 14 populárně vědeckých knih, šesti učebnic, sedmi překladů a deseti plemenných knih, které vedl během působení v ZOO Praha a ve Východočeské zoologické zahradě. Účastnil se také expedic ing. Vágnera do nitra Afriky, kde pomáhal při odchytu zvířat pro nově budovanou africkou expozici Východočeské ZOO. Ve výčtu bychom mohli pokračovat ještě hodně dlouho, ale to není účelem této vzpomínky.

Pro nás byl Luděk hlavně člověkem, který si i přes svou nesmírně vyčerpávající nemoc nenechával své znalosti pro sebe. Dodnes nevíme, jak a kde bral energii na to, aby nás spolu se svou ženou Janou učil číst mezi řádky přírody. Co, proč a jak - to byly otázky, na které jsme museli neustále odpovídat. Manželé Dobrorukovi nikdy neprezentovali přírodu způsobem, na jaký jsme byli zvyklí z učebnic, jako soubor více či méně nudných faktů. Místo toho postupně odhalovali jednotlivá tajemství a malé zázraky způsobem, který oslovoval nejen biology, ale i širokou veřejnost. V této souvislosti si nemůžeme odpustit osobní poznámku: Nevíme co bychom dnes dělali, co studovali a co si zvolili za svoji budoucí profesi, kdybychom oba nezávisle nedostali v dětství od rodičů knihu manželů Dobrorukových *Malá tajemství přírody*. Tato kniha nejen nás, ale určitě i mnoho ostatních zavedla na pole vědy. Dnes si už nedokážeme svůj život představit jinak.

Mladým lidem se Luděk Dobroruka věnoval již v Praze, jako pedagog na Středním odborném učilišti pro chovatele cizokrajných zvířat. Pod jeho vedením vyrůstali ošetřovatelé, kteří se uměli o zvířata nejen postarat, ale uměli je i pozorovat a snažili se jim porozumět. Od

roku 1983, kdy ze zdravotních důvodů odešel ze ZOO Praha, se odstěhoval do Východočeského kraje. Působil ve Východočeské zoologické zahradě jako vedoucí referent pro kulturně výchovnou činnost a pod jeho vedením pracovala i Stanice mladých, přírodovědců. I když od roku 1985 pracoval v ZOO jako vedoucí zoolog výzkumného ústavu, stále vedl letní přírodovědné tábory. Zprvu se konaly pod hlavičkou Stanice mladých přírodovědců, později byly součástí aktivit Klubu NATURA, který Luděk v roce 1992 založil spolu se svou ženou. Klub NATURA pořádá pro zájemce z řad žáků základních škol, studentů středních i vysokých škol i pro pedagogy a další zájemce přednášky, terénní exkurze, letní tábory a expedice do zahraničí. Za zmínku stojí i více než dvacetileté působení Luděka v přípravné komisi Biologické olympiády pro kategorii C a D. Vedl řadu odborných prací účastníků biologických soutěží (Středoškolská odborná činnost a Biologická olympiáda apod.) a také diplomové práce. Mnohé z těchto prací byly oceněny jak doma, tak i na mezinárodních soutěžích a jejich autoři úspěšně dokončili studium na vysokých školách v ČR.

Pojmy se dají vysvětlit a fakta naučit. Jsou ale některé věci, například schopnost vnímat přírodu kolem sebe určitým způsobem a mnohé další, které se dají předat pouze srdcem. A právě to Luděk dokázal. Často nám říkával: "Není těžké v přírodě se dívat, ale je velmi těžké vidět". Význam této věty jsme plně pochopili až nyní, kdy dokončujeme vysokoškolské studium a snažíme se předávat své znalosti novým, budoucím biologům. Jsme přesvědčeni, že Luděk byl člověk a biolog, který lidem ve svém okolí otevíral oči, učil je, tak jako nás, v přírodě "vidět". Na to nikdy nezapomeneme, a bude-li to jen trochu v našich silách, budeme jeho odkaz předávat dál.

Petr Šípek a Lenka Šejnohová

Bibliografie Luďka J. Dobroruky

Odborné práce a krátká sdělení

1. DOBRORUKA, L. & DANIEL, M., 1955: Skokan štíhlý (*Rana dalmatina*) v Krušných horách. *Časopis Národního Musea* 124:
2. DOBRORUKA, L., 1956: Dignathodon microcephalum LUC.(Chilopoda, Geophilomorpha) v ČSR. *Ochrana přírody* XI: 174-175
3. DOBRORUKA, L., 1956: *Brachyschendyla* (*Schizoschendyla*) *monoeci* BROL., nový zástupce čeledi Schendylidae (Chilopoda ,Geophilomorpha) v ČSR. *Acta faunistica.entomologica Mus.nat.Pragae* 1: 147-149
4. DOBRORUKA, L., 1956: O některých zajímavých Lithobiidech (Chilopoda) z Mohelenské stepi. *Ochrana přírody* XI: 271-272
5. DOBRORUKA, L. J., 1956: Nový druh Symphyl z okolí Teplic na Moravě. *Zprávy KVM Olomouc* 64:107
6. DOBRORUKA, L. J., 1956: Stonoženky (Symphyla) Olomouckého kraje. *Zprávy KVM Olomouc* 66:134
7. DOBRORUKA, L. J., 1957: Neue oder merkwürdige Zwergfüßler (Symphyla) und Hundertfüßler (Chilopoda) aus Böhmen. *Acta faunistica entomologica Mus. nat. Pragae* 2: 135-138
9. DOBRORUKA, L. J., 1957: Čtyři stonožky (Chilopoda), nové pro faunu ČSR. *Časopis Národního Musea* 126: 156-158
10. DOBRORUKA, L. J., 1957: Zajímavé nálezy stonožek (Chilopoda) z Prahy a okolí. *Musejní zprávy pražského kraje* II.: 118-119.
11. DOBRORUKA, L. J., 1957: Neue Chilopoden aus dem Böhmischem Mittelgebirge. *Zool. Anz.*, 159: 174-179
12. DOBRORUKA, L. J., 1958: Neue Chilopoden aus Böhmen. *Zool. Anz.*, 160: 25-28
13. DOBRORUKA, L. J., 1958: Poznámky k československým zástupcům rodu *Scolioplanes* (Chilopoda). *Acta SLUKO A* III/1955: 201-204
14. DOBRORUKA, L. J., 1958: O našich stonoženkách (Symphyla). *Acta SLUKO A* III/1955: 193-197
15. DOBRORUKA, L. J., 1958: Chilopoden des Belgischen Congo, gesammelt von Prof. Dr. Ing. Herbert Franz. *Revue de Zoologie et de Botanique Africaine* 58: 54-61
16. DOBRORUKA, L. J., 1958: Příspěvek k poznání stonožek z Tater (Chilopoda). *Acta Societatis Zoologicae Bohemoslovenicae* 22: 113-120
17. DOBRORUKA, L. J., 1958: Chilopoden aus Batumi und Tbilisi, gesammelt von J.Rotter. *Zoologischer Anzeiger* 160: 204-206
18. DOBRORUKA, L. J., 1958: Dvě stonoženky, nové pro faunu ČSR (Symphyla). *Musejní zprávy pražského kraje* III:122-123

19. DOBRORUKA, L. J., 1959: Stonoženky – Symphyla. In: KRATOCHVÍL, J. (edit.) Klíč zvířeny ČSR. ČSAV, Praha, pp.21-23
20. . DOBRORUKA, L. J., 1959: Drobnušky – Pauropoda. In: KRATOCHVÍL, J. (edit.) Klíč zvířeny ČSR. ČSAV, Praha, pp.25-26
21. DOBRORUKA, L. J., 1959: *Meriones vinogradovi* Heptner, 1931 in Palaestina. *Säugetierkundliche Mitteilungen* VII: 173
22. DOBRORUKA, L. J., 1959: Interessante “Rassenveränderung“ beim Goldschakal, *Canis aureus* Linné, 1758. *Säugetierkundliche Mitteilungen* VII: 178
23. DOBRORUKA, L. J., 1959: Formosa-Sika, *Cervus nippon taiouanus* Blyth.1860. *Säugetierkundliche Mitteilungen*. VII :172
24. DOBRORUKA, L. J., 1959: Chilopoda státní přírodní rezervace Mohelno. *Ochrana přírody* 14: 104-106
25. DOBRORUKA, L. J., 1959: Mesoschendyla franzi nov. spec., eine neue Chilopoden-Art aus dem Tschadgebiet. *Annalen des Naturhistorischen Museums Wien* 63: 414-415
26. DOBRORUKA, L. J., 1960: Über *Cervus nippon mantchuricus* Swinhoe 1864. *Zoologischer Anzeiger* 165: 70-74
27. DOBRORUKA, L. J., 1960: Horn-Wachstum bei Nilgau-Antilope, *Boselaphus tragocamelus* Pallas, 1766. *Zoologischer Anzeiger* 165: 144-145
28. DOBRORUKA, L. J., 1960: Někteří anatomické rozdíly na končetinách veverky (*Sciurus vulgaris* L.) a sysla (*Citellus citellus* L.), způsobené vlivem rozdílných životních podmínek. Über einige durch verschiedene Lebensbedingungen verursachte Unterschiede bei dem Eichhornchen urd Ziesel, *Acta Societatis Zoologicae Bohemoslovenicae*. 24: 97-104
29. DOBRORUKA, L. J., 1960: Einige Beobachtungen an Ameisenigeln, *Echidna aculeata* Shaw (1792). *Zeitschrift für Tierpsychologie* 17: 178-181
30. DOBRORUKA, L. J., 1960: Über eine kleine Chilopoden-Ausbeute aus der Mongolei. *Acta Arachnologica* 17: 15-18
31. DOBRORUKA, L. J., 1960: Bemerkungen zur Gattung Harpolithobius (Chilopoda). *Zoologischer Anzeiger* 164: 198-201,.
32. DOBRORUKA, L. J., 1960: A new Formosan centipede. *Otostigmus striatus porteri* ssp.n. *Annals and Magazines of Natural History* ser.13, III:61-62.
33. DOBRORUKA, L. J., 1960: Nomina nova einiger Arten der Gattung Polygonarea Attems 1909 (Chilopoda - Myriapoda). *Zoologischer Anzeiger* 165: 400-403
34. DOBRORUKA, L. J., 1960: Der Karpatenhirsch. *Cervus elaphus montanus* Botezat 1903. *ZoologischerAnzeiger* 165: 481-483
35. FOLKMANOVÁ, B. & DOBRORUKA, L. J., 1960: K poznání gubonogikh mnogonozhek (Chilopoda) SSSR. *Zoologicheskij Zhurnal* 39: 1811-1818
36. DOBRORUKA, L.J. & TUREK, A., 1961 Weisse Marale (*Cervus elaphus maral*) in Freigehege von Schehuschitz (Žehušice), Böhmen. *Säugetierkundliche Mitteilungen*. 9: 49-51
37. DOBRORUKA, L. J., 1961: Eine Verhaltensstudie des Przewalski-Urwildpferdes

- (*Equus przewalskii* Poliakov, 1881) In dem Zoologischen Garten Prag. *Equus* **I**: 89-104
38. DOBRORUKA, L. J., 1961: Zwei Bilder des Sudan-Panthers, *Panthera pardus pardus* Linné 1758. *Zoologischer Anzeiger* **167**: 158-160
 39. DOBRORUKA, L. J., 1961: Einige Bemerkungen über den Brutbeutel des Ameisenigels. *Echidna aculeata* (Shaw 1792). *Zoologischer Garten (NF)* **23**: 111-113
 40. DOBRORUKA, L. J., 1962: Über *Lithobius erythrocephalus* C. Koch 1847 (Chilopoda). *Zoologischer Anzeiger* **168**: 43-45
 41. DOBRORUKA, L. J., 1962: Ein Beitrag zur Systematik und Verbreitung von *Panthera pardus chui* (Heller.1913). *Zeitschrift für Säugetierkunde* **27**: 204-211
 42. DOBRORUKA, L. J., 1963: Leoparden aus Hinterindien und den südlichsten Provinzen Chinas, *Zeitschrift für Säugetierkunde* **28**: 84~88
 43. DOBRORUKA, L. J., 1963: Der Dsungarische Hamster, *Phodopus sungorus* (Pallas 1770), ein neues Terrarientier. *Aquarien Terrarien* **10**:50-51
 44. DOBRORUKA, L. J., 1963: Ergänzung zur Rassenveränderung beim Goldschakal (*Canis aureus* Linné,1758). *Säugetierkundliche Mitteilungen* **170**: 164-172
 45. DOBRORUKA, L. J., 1963: Über nordchinesische Leoparden, besonders über den Namen *Panthera pardus japonensis* (Gray 1862). *Zoologischer Anzeiger* **170**: 164-172
 46. DOBRORUKA, L. J., 1964: Poznámky k některým savcům Zoologické zahrady v Praze. Bemerkungen zu einigen Säugetieren des Zoologischen Garten in Prag. *Lynx s. n.* **3**::37-39
 47. DOBRORUKA, L. J., 1964: Der Hodgsons Panther, *Panthera pardus pernigra* Hodgson 1863. *Zoologischer Garten (NF)* **29**:61-67
 48. DOBRORUKA, L. J., 1965: Zur Verbreitung des „Sansibar-Leoparden“, *Panthera pardus adersi* Pocock,1932. *Zeitschrift für Säugetierkunde* **30**: 144-146
 49. DOBRORUKA, L. J., 1965: K problémům systematiky východosibiřských jelenů druhu *Cervus elaphus* L. Probleme der Systematik der ostsibirischen Hirschen der Art *Cervus elaphus* L. *Lynx s.n.* **5**: 57-60
 50. DOBRORUKA, L. J. & VAN BREE, P. J. H., 1965: Quelques données taxonomiques sur les Panthères *Panthera pardus* (Linnaeus,1758) de la region nord-est du Gabon. *Biologia Gabonica* **1**: 297-302
 51. DOBRORUKA, L. J., 1965:Ein Beitrag zur Landtierwelt von Korfu. Chilopoda. *Sitzungsberichte der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Math.-naturwiss. Kl.* **7**: 393-402
 52. DOBRORUKA, L. J., 1966: Kleine Notizen über Baumpaviane. *Papio leucophaeus* (E. Cuvier 1807) und *Papio sphinx* (Linnaeus 1758). *Revue de Zoologie et de Botanique Africaine.* **73**: 155-158
 53. DOBRORUKA, L. J., 1966: Zur Färbung der Brazza-Meerkatze, *Cercopithecus neglectus* (Schlegel,1867). *Säugetierkundliche Mitteilungen* **14**: 47
 54. DOBRORUKA, L. J. & BADALEC, J., 1966: Zur Artbildung der Mangaben Gattung

- Cercocebus* (Cercopithecidae, Primates). *Revue de Zoologie et de Botanique Africaine* **73**: 345-350
55. DOBRORUKA, L. J., 1966: K problémům systematiky západoafrických levhartů, *Panthera pardus* (L.1758). Probleme der Systematik der westafrikanischen Leoparden *Panthera pardus* (L.1758). *Lynx* sn. **6**: 11-13
 56. DOBRORUKA, L. J., 1966: Ausserordentliche Nage-Leistung des Goldhamsters, *Mesocricetus auratus* (Waterhouse 1839). *Zoologischer Garten* (NF) **32**:179
 57. DOBRORUKA, L. J., 1966: Holotypus und Terra typica des Massai-Leoparden *Panthera pardus suahelica* (Neumann,1900). *Mitteilungen des Zoologischen Museums Berlin* **42**: 59-60
 58. DOBRORUKA, L. J., 1966: Ein Beitrag zur Kenntnis südafrikanischer Leoparden, *Pathera pardus* (Linnaeus,1758). *Säugetierkundliche Mitteilungen* **14**: 317-324
 59. DOBRORUKA, L. J., 1966: Europaeische Schizotaenia-Arten (Chilopoda). *Zoologischer Anzeiger* **177**: 400-401
 60. DOBRORUKA, L. J., 1967: On the nomenclature and taxonomy of the lesser mouse-deer of Java. *Mammalia* **31**: 456-458
 61. DOBRORUKA, L. J., 1967: La durée de la vie des quelques maimmifères du Parc Zoologique de Prague. *Mammalia* **31**: 515-517
 62. DOBRORUKA, L. J., 1967: Über den „Balssgesichtsmakak“ nebst einer Übersicht über die Art *Macaca speciosa* (F.Cuvier 1825). *Milu* **2** :305-312
 63. DOBRORUKA, L. J., 1967: Ein weiteres Exemplar von *Mazama chunyi* Hershkovitz, 1959. *Mitteilungen des Zoologischen Museums Berlin* **43**: 205-208
 64. DOBRORUKA, L. J., 1967: Periodisches Auswechseln der Apikalhaut an Ossiconen bei der Giraffe. *Zoologischer Anzeiger* **179**: 230-232
 65. DOBRORUKA, L. J., 1967: Zur Haltung des Erdwolfes *Proteles cristatus* (Sparrman 1783) *Zoologischer Garten* (NF) **34**: 307-314
 66. MAZÁK, V. & DOBRORUKA, L. J., 1967: Rekonstruktion des Przewalskipferdes. Eine Grundlage für die negative Selektion in der Prager Urwildpferde-Zucht. *Equus* **2**: 329-349
 67. DOBRORUKA, L. J., 1968: Ein hohes Alter beim Präeriewolf *Canis latrans* Say,1823. *Zoologischer Garten* (NF) **35**: 280
 68. DOBRORUKA, L. J., 1968: Breeding group of *Nemorhaedus goral* at Prague Zoo. *International Zoo Yearbook* **8**: 143-145
 69. DOBRORUKA, L. J., 1968: Myriapoda-Chilopoda aus der Sammlung des Musée Royal de l'Afrique Centrale. *Revue de Zoologie et de Botanique Africaine* **78**: 201-215
 70. DOBRORUKA, L. J., 1969: Some Chilopoda from Zambia. *Revue de Zoologie et de Botanique Africaine* **79**: 352-358
 71. DOBRORUKA, L. J., 1969: Weitere Notizen über *Panthera pardus pernigra* (Hodgson,1863). *Zoologischer Anzeiger* **182**: 52-55
 72. DOBRORUKA, L. J., 1969: Verlauf des Haarwechsels bei einigen Hirschen (Artiodactyla: Cervidae). *Věstník Československé společnosti zoologické* **33**: 300-

73. DOBRORUKA, L. J., 1969: Mallophagosis u srnčí zvěře. Mallophagosis in Roe Deer. *Gazella* **1**: 29-30
74. DOBRORUKA, L. J., 1970: Kurzer Beitrag zur Kenntnis der Zentralasiatischen Chilopoden. *Zoologischer Anzeiger* **184**: 94-96
75. DOBRORUKA, L. J. 1970: Fecundity of the Chinese Water Deer, *Hydropotes inermis* Swinhoe, 1870. *Mammalia* **34**: 161-162
76. DOBRORUKA, L. J., 1970: To the supposed formerly occurrence of the David's Deer *Elaphurus davidianus* Milne-Edwards, 1866, in Hainan. *Mammalia* **34**: 162-164
77. DOBRORUKA, L. J., 1970: Individual variation of external and cranial characters in the Aardwolf, *Proteles cristatus* (Sparrman, 1783). *Revue de Zoologie et de Botanique Africaine* **82**: 163-170
78. DOBRORUKA, L. J., 1970: Verständigungsmittel der tagaktiven Sciuriden. *Sarus* **1**: 169-178.
79. DOBRORUKA, L. J., 1971: On the identity of *Cervus nigricans* Brooke, 1877, with remarks upon other deer from the Philippines. *Zoologische Mededelingen* **45**: 91-97
80. DOBRORUKA, L. J., 1971: Individual variation of the Amur Leopard Cat, *Prionailurus bengalensis euptilurus* (Elliot, 1871), from Korea. *Věstník Československé společnosti zoologické* **35**: 9-10
81. DOBRORUKA, L. J., 1971: Grosse des Territoriums eines Leoparden, *Panthera pardus* L., 1758. *Säugetierkundliche Mitteilungen* **19**: 249
82. DOBRORUKA, L. J., 1971: Chilopoda von Belanské Tatry und Spišská Magura. *Věstník Československé společnosti zoologické* **35**: 261-264
83. DOBRORUKA, L. J., 1972: Pholeogryllus geertsii Chopard 1923, eine afrikanische Höhlengrille. *Aquarium Terrarium* **19**: 278-279
84. DOBRORUKA, L. J., 1972: Scent marking and courtship in Siberian Chipmunk, *Tamias sibiricus lineatus* (Siebold, 1824), with notes on the taxonomic relations of chipmunks (Mammalia). *Věstník Československé společnosti zoologické* **36**: 12-16
85. DOBRORUKA, L. J., 1972: Zur Frage der Inselmelanismen beim Grosskantschil, *Tragulus napu* F. Cuvier, 1822. *Zoologischer Anzeiger* **188**: 36-39
86. DOBRORUKA, L. J., 1972: Social communication in the Brown capuchin *Cebus apella*. *International Zoo Yearbook* **12**: 43-45
87. DOBRORUKA, L. J., 1972: Unusual vocal behaviour in antelopes and deer. *Säugetierkundliche Mitteilungen* **20**: 169-170
88. DOBRORUKA, L. J. & HORBOWYOVÁ, R., 1972: Poznámky k etologii pekari páskovaného, *Dicotyles tajacu* (Linnaeus, 1766) v zoologické zahradě v Praze. Notes on the ethology of Collared Peccary, *Dicotyles tajacu* (Linnaeus, 1766), in the Prague Zoological Garden. *Lynx*, s.n. **13**: 85-94
89. DOBRORUKA, L. J., 1973: Pellet formation in the Japanese giant salamander *Megalobatrachus japonicus*. *International Zoo Yearbook* **13**: 158
90. DOBRORUKA, L. J., 1973: Chilopoda from Kenya. *Revue de Zoologie et de Botanique Africaine* **87**: 829-834

91. DOBRORUKA, L. J. & HORÁČKOVÁ, J., 1973: Zur Phylogenie des „Totschüttelns“. *Lynx* s.n. **14**: 5-13
92. DOBRORUKA, L. J., 1973: Experiments with the domestication of Eland antelope in and outside Africa. *Agricultura Tropica and Subtropica* **6**: 221-227
93. VERNER, P. H. & DOBRORUKA, L. J., 1973: To the distribution of the Golden Cat, *Profelis aurata* (Teminck, 1827), in West Africa. *Mammalia* **37**: 538-539
94. BÁRTIKOVÁ, J. & DOBRORUKA, L. J., 1974: Některé vnější znaky anoa horského, *Bubalus (Anoa) quarlesi* (Ouwens, 1910). Some external characters of the mountain anoa, *Bubalus (Anoa) quarlesi* (Ouwens, 1910). *Lynx* s.n. **15**: 58-62
95. DOBRORUKA, L. J., 1974: Acclimatisation of African antelope in Dvur Kralove Zoo. *International Zoo Yearbook* **14**: 73-75
96. DOBRORUKA, L. J., 1974: Schwarze Springböcke, *Antidorcas marsupialis* Sundev. *Zoologischer Garten (NF)* **44**: 285-289
97. DOBRORUKA, L. J., 1974: Role mlád'at v sociální dynamice některých antilop. The role of young in the social dynamics of herds in some antelopes. *Lynx* s.n. **16**: 75-77
98. DOBRORUKA, L. J., 1975: *Sciuridae & Artiodactyla*. In: Přehled soustavy a české názvy savců. An outline classification of mammals and their czech names. *Lynx* s.n. **suppl. IV**: 54-58, 82-98
99. DOBRORUKA, L. J., 1975: Notes on the behaviour of the Malayan Giant squirrel *Ratufa bicolor*, *International Zoo Yearbook* **15**: 207-212
100. DOBRORUKA, L. J., 1975: Verlauf des Haarwechsels bei einigen Hirschen II. (Artiodactyla: Cervidae). *Věstník Československé společnosti zoologické* **39**: 94-103
101. DOBRORUKA, L. J., 1975: Haarwechsel der Zebras. *Věstník Československé společnosti zoologické* **39**: 173-177
102. DOBRORUKA, L. J., 1975: Wirtsrasen von *Cervicola meyeri* (Taschenberg, 1882) (Mallophaga: Trichodectidae). *Věstník Československé společnosti zoologické* **39**: 251-253
103. DOBRORUKA, L. J., 1976: Einige Chilopoden aus Irak. *Věstník Československé společnosti zoologické* **40**: 259-262
104. DOBRORUKA, L. J., 1976: Hair whorls in the reticulated giraffe, *Giraffa camelopardalis reticulata*. *Věstník Československé společnosti zoologické*. **40**: 255-258
105. DOBRORUKA, L. J., 1976: Hra lachtana jihoafrického, *Arctocephalus pusillus* (Schreiber, 1776). Play behaviour in the South African Fur Seal, *Arctocephalus pusillus* (Schreiber, 1776). *Lynx* s.n. **18**: 131
106. DOBRORUKA, L. J., 1977: Chilopoden aus Griechenland und Kreta in der Sammlung des Nationalmuseums Prag. *Věstník Československé společnosti zoologické* **41**: 161-164.
107. DOBRORUKA, L. J., 1977: Bulgarische Chilopoden in der Sammlung von Nationalmuseum Praha. *Věstník Československé společnosti zoologické* **41**: 5-7
108. DOBRORUKA, L. J., 1977: Ein hohes Alter beim Ameisenbär, *Myrmecophaga tridactyla* Linnaeus 1758. *Zoologischer Garten (NF)* **47**: 312

109. DOBRORUKA, L. J., 1977: „Pralesní“ buvoli v pražské zoo. „Forest” Buffaloes at Prague Zoo. *Gazella* **14**: 31-34
110. DOBRORUKA, L. J., 1977: Home-range Konzeption bei einigen Huftieren in den Bedingungen eines Safari-Parks. *Věstník Československé společnosti zoologické* **41**: 241-244
111. DOBRORUKA, L. J., 1977: Neue Funde seltener Chilopoden-Arten in der Tschechoslowakei (Myriopoda:Chilopoda). *Věstník Československé společnosti zoologické* **41**:245-247
112. DOBRORUKA, L. J., 1978: Nosní rohy přežvýkavců. Nasal Horns in Ruminants. *Gazella* **21**: 35-38
113. DOBRORUKA, L. J., 1978: Hand-rearing a Common palm civet *Paradoxurus hermaphroditus* at Dvur Kralove Zoo. *International Zoo Yearbook* **18**: 210-211
114. DOBRORUKA, L. J., 1979: Notes on the chilopods of Brazil in the collection of the National Museum Prague. *Věstník Československé společnosti zoologické* **43**: 98-100
115. DOBRORUKA, L. J., 1979: *Allothoreua wilsonae* sp.n., a new centipede from Nepal (Chilopoda: Scutigermorpha: Thereoneuminae). *Věstník Československé společnosti zoologické* **43**: 101-103
116. DOBRORUKA, L. J., 1979: Zur weiteren Kenntnis der zentralasiatischen Chilopoden. *Věstník Československé společnosti zoologické* **43**: 161-164
117. DOBRORUKA, L. J., 1979: Přebarvování gibona kápového. *Hylobates pileatus* Gray, 1861. Colour transformation in the Pileated Gibbon, *Hylobates pileatus* Gray, 1861. *Gazella* **2**: 63-65
118. DOBRORUKA, L. J., 1980: *Chinobius alenae* sp.n., eine neue Chilopoden-Art aus dem Fernen Osten (Chilopoda: Lithobiomorpha). *Věstník Československé společnosti zoologické* **44**: 92-93
119. DOBRORUKA, L. J., 1980: The Lechwe waterbuck *Kobus lechwe*: ist current status and the preliminary studbook. *International Zoo Yearbook* **20**: 298-301
120. ŠTUSÁK, J. M. & DOBRORUKA, L. J., 1980: Notes on some mammals of the People's Republic of Mongolia (Mammalia: Rodentia et Lagomorpha). *Agricultura Tropica et Subtropica* **13**:165-186
121. DOBRORUKA, L. J., 1982: Agonistické chování halančika *Aphyosemion filamentosum* (Meinken,1930). Agonistic behaviour of the killifish *Aphyosemion filamentosum* (Meinken, 1930). *Gazella* **3**:107-112
122. DOBRORUKA, L. J., 1985: Abnormales Verhalten, Orgasmus und Trächtigkeitsdauer beim Vervet-Weibchen. *Zoologischer Garten (NF)* **55**: 341-342
123. DOBRORUKA, L. J., HOLEJŠOVSKÁ, A., MÁŠLOVÁ, I. & NOVOTNÝ, V., 1987: An analysis of the population of Grevy's zebra *Equus grevyi* in Dvur Kralove Zoo. *International Zoo Yearbook* **26**: 290-293
124. DOBRORUKA, L. J., 1987: Breeding season of the Lechwe *Kobus lechwe*. *International Zoo Yearbook* **26**: 294-296
125. DOBRORUKA, L. J., 1988: Chilopoda of the Bialowieza Forest. *Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody* **9**:5-7

126. DOBRORUKA, L. J. & KRÁL, L., 1988: Impalas (*Aepyceros melampus*) im Zoologischen Garten Dvur Kralove. *Zoologischer Garten (NF)* **58**: 326-330
127. DOBRORUKA, L. J., 1989: Some characters and differences between imported and zoo-bred black and white springbok, *Antidorcas marsupialis* (Mammalia: Bovidae). *Věstník Československé společnosti zoologické* **53**: 169-181
128. DOBRORUKA, L. J., HOLEJŠOVSKÁ, A. & MÁŠLOVÁ, I., 1989: *Analýza chovu devíti druhů antilop v letech 1969-1988*. In: Výroční zpráva etapy 04 Dvů VII-3-10/2 "Komplexní péče o vybrané druhy ve Vč Zoo. Ochrana, využití a výzkum genofondu vybraných tropických zvířat, chovaných ve Vč Zoo Dvůr Králové n.L.": 1-73
129. DOBRORUKA, L. J., VÁHALA, J. & DĚD, J., 1990: Breeding and development of White-tailed gnu *Connochaetes gnou* at Dvur Kralove Zoo. *International Zoo Yearbook* **29**: 197-201
130. DOBRORUKA, L. J., 1990: The development and early ontogeny in *Aphyosemion gardneri* and *Aphyosemion scheeli* (Pisces: Cyprinodontidae: Rivulinae). *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae* **54**: 81-90
131. DOBRORUKA, L. J., 1995: Utilization of silk, use of webs, and predatory behaviour of the jumping spider *Pseudicius encarpatus* (Araneida: Salticidae). *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae* **59**: 141-144
132. DOBRORUKA, L. J., 1997: Predatory behaviour of four species of jumping spiders of the genus *Evarcha* (Araneae: Salticidae). *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae* **61**: 279-285
133. DOBRORUKA, L. J., 1998: Annotated preliminary checklist of Chilopoda of the Podyjí National Park. *Thayensia (Znojmo)* **1**: 131-136
134. DOBRORUKA, L. J., 1999: Mloci ve Štířím dole. *Drosera* **V**: 24-25
135. DOBRORUKA, L. J., 2001: *Pseudicius epiblemoides* (Araneae: Salticidae) in Central Europe. *Arachnologische Mitteilungen* **22**: 50-54, 2001.
136. DOBRORUKA, L. J., 2001: Notes on the occurrence of the jumping spiders (Araneae: Salticidae) in the Podyjí National Park. *Klapalekiana* **37**: 37-39
137. DOBRORUKA, L. J., 2002: Zajímavé a vzácné nálezy skákavek (Araneae: Salticidae) okolí Brna. Interesting and rare records of jumping spiders (Araneae: Salticidae) of the vicinity of Brno. *Sborník přírodovědného klubu v Uherském Hradišti* **7**: 89-90
138. DOBRORUKA, L. J., 2002: Notes on a collection of jumping spiders from Greece, mainly from Crete (Araneae: Salticidae). *Biologia Gallo-hellenica* **28**: 5-26
139. DOBRORUKA, L. J., 2004: Notes on Croatian of jumping spiders (Araneae: Salticidae) from Dalmatia and from the Kvarner. *Natura Croatica* **13**: 35-45
140. DOBRORUKA, L. J., 2004: One new species and one new record of jumping spiders (Araneae: Salticidae) from India. *Acta Arachnologica Simica* **13**: 14-17

Učebnice

1. DOBRORUKA, L. & ŠÍR, Š., 1984: *Chovatelství cizokrajných zvířat 1*. Praha: SZN. pp.

3-101.

2. **DOBRORUKA**, L. 1986: *Chovatelství cizokrajných zvířat 2*, Praha: SZN. pp, 3-121.
3. **FELIX**, J., **DOBRORUKA**, L. 1989: *Chovatelství cizokrajných zvířat 4.*, Praha:SZN. pp. 3-221.
4. **DOBRORUKA**, L. J., **CÍLEK**, V., **HASCH**, F.& **ŠTORCHOVÁ**, Z., 1997: *Přírodopis I. pro 6.ročník základní školy*. Praha: Scientia, pp:1-128. (2. ed. 1999)
5. **DOBRORUKA**, L. J., **GOTZEROVÁ**, N., **HAVEL**, L., **KUČERA**, J. & **TŘEŠTÍKOVÁ**, Z., 1998: *Přírodopis II pro 7.ročník základní školy*. Praha: Scientia,. pp. 1-152. (2. ed. 2003)
6. **DOBRORUKA**, L. J., **VACKOVÁ**, B., **KRÁLOVÁ**, R. & **BARTOŠ**, P., 1999: *Přírodopis III pro 8.ročník základní školy*. Praha: Scientia,.pp. 5-159.

Plemenné knihy

1. **DOBRORUKA**, L. J.,1983: *Lechwe Waterbuck Kobus leche International Studbook*. Zoological Garden Dvůr Králové. pp. 1-26.
2. **DOBRORUKA**, L. J., 1988: *Lechwe Waterbuck Kobus leche International Studbook*. Zoological Garden Dvůr Králové. pp. 1-32.
3. **VÁHALA**, J., **DOBRORUKA**, L. J., **HOLEJŠOVSKÁ**, A. & **MÁSLOVÁ**, I., 1990: *National Studbook. Defassa Waterbuck. Kobus ellipsiprymnus defassa*. Dvůr Králové n. L., Východočeská zooogická zahrada. pp. 1-3.
4. **VÁHALA**, J., **DOBRORUKA**, L. J., **HOLEJŠOVSKÁ**, A. & **MÁSLOVÁ**, I., 1990: *National Studbook. Sable Antelope. Hippotragus niger*. Dvůr Králové n. L. Králové n.L.. Východočeská zoologická zahrada, pp. 1-10.
5. **VÁHALA**, J., **DOBRORUKA**, L. J., **HOLEJŠOVSKÁ**, A. & **MÁSLOVÁ**, I., 1990: *National Studbook Blesbok. Damaliscus dorcas phillipsi*. Dvůr Králové n. L. Králové n.L.. Východočeská zoologická zahrada, pp. 1-10.
6. **VÁHALA**, J., **DOBRORUKA**, L. J., **HOLEJŠOVSKÁ**, A. & **MÁSLOVÁ**, I., 1990: *National Studbook. Addax. Addax nasomaculatus*. Dvůr Králové n. L. Východočeská zoologická zahrada. pp. 1-5.
7. **VÁHALA**, J., **DOBRORUKA**, L. J., **HOLEJŠOVSKÁ**, A. & **MÁSLOVÁ**, I., 1990: *National Studbook. Lady's Gray Waterbuck. Kobus rnegaceros*. Dvůr Králové n. L. Východočeská zoologická zahrada. pp. 1-4.
8. **VÁHALA**, J., **DOBRORUKA**, L. J., **HOLEJŠOVSKÁ**, A. & **MÁSLOVÁ**, I.,1990: *National Studbook. Roan Antelope. Hippotragus equinus*. Dvůr Králové n. L. Východočeská zoologická zahrada. pp. 1-10.
9. **VÁHALA**, J., **DOBRORUKA**, L. J., **HOLEJŠOVSKÁ**, A. & **MÁSLOVÁ**, I., 1990: *National Studbook. White-tailed Gnu. Connochaetes gnou*. Dvůr Králové n. L. Východočeská zoologická zahrada. pp. 1-3.
10. **VÁHALA**, J., **DOBRORUKA**, L. J., **HOLEJŠOVSKÁ**, A. & **MÁSLOVÁ**, I., 1990: *National Studbook. Brindled Gnu. Connochaetes taurinus taurinus*. Dvůr Králové n. L. Východočeská zoologická zahrada. pp. 1-7.

Knihy

1. **DOBRORUKA**, L. J., 1961: *Hundertfüßler (Chilopoda)*. Wittenberg-Lutherstadt: Ziemsen Verl.pp. 1-49.
2. HANZÁK, J., VOLF, J., **DOBRORUKA**, L. J. & MOUCHA, P., 1965: *Světlem zvířat III. Domácí zvířata*. Praha: Albatros. pp. 5-529.
3. **DOBRORUKA**, L. J., 1977: *Taschenatlas der Hunde*. Praha: Artia. pp. 1-216
Jazykové verze: rusky (1977), francouzsky (1977), německy (1980)
4. **Dobroruka**, L. J., 1979: *Zvířata celého světa 5. Poloopice a opice*. Praha: Statní zemědělské nakladatelství. pp. 7-203.
5. **DOBRORUKA**, L. J., PODHAJSKÁ, Z. & BAUER, J., 1981: *Octopus Big Book of Nature*. Praha: Artia. pp. 5-320
Jazykové verze: německy (1982), francouzsky (1981,1986), slovensky (1983), italsky (1989), maďarsky (1989), holandsky (1986)
6. **DOBRORUKA**, L. J., PODHAJSKÁ, Z. & BAUER, J., 1981: *Pestrá příroda*. Praha: Albatros. pp. 4-319. (2. ed.1982)
7. **DOBRORUKA**, L. J., 1985: *Säugetiere Europas. Ein Bestimmungsbuch*. Praha: Artia. pp. 5-189. Jazykové verze: holandsky(1987), francouzsky(1987), finsky(1991), anglicky (1988, 2000), dánsky (1985, 1990, 1998)
8. **DOBRORUKOVÁ**, J. & **DOBRORUKA**, L. J., 1989: *Malá tajemství přírody*. Praha: Albatros. pp. 7-175. (2. ed. 2001)
9. **DOBRORUKA**, L. J. a kolektiv, 1989: *Zoologické zahrady*. Praha: SPN. pp. 232.
10. **DOBRORUKA**, L. J., 1990: *The illustrated Guide to Dogs*. Prague: Aventinum. pp. 6-223.
Jazykové verze: anglicky (1995), německy(1990), francouzsky (1990, 1995, 2001), španělsky (1992), polsky (1992), česky (1994)
11. **DOBRORUKA**, L. J. & KHOLOVÁ, H., 1992: *Zkrocený vládce stepi*, Praha: Panorarna. pp. 9-256.
12. **DOBRORUKA**, L. J., 1998: *Zvířata Jižní Ameriky*. Praha:Fragment. pp. 1-64.
13. **DOBRORUKA**, L. J.,1999: *Zvířata Severní Ameriky*. Praha:Fragment. pp. 1-64.
14. **DOBRORUKA**, L. J., 2002: *Kokršpaněl*. Praha: Jan Vašut. pp. 1-64
15. **DOBRORUKA**, L. J., 2004: *Savci Evropy a Středomoří*. Praha:Aventinum. pp.5-191

Populárně vědecké a populární články

1. **DOBRORUKA**, L. J., 1956: O zoologických zahradách a úkolech krajských zooparků. *Zprávy KVM Olomouc* **64**: 101-102
2. **DOBRORUKA**, L., 1962: Potrava plameňáků v přírodě. *Zpravodaj pro zool.zahrady* :4-5
3. VESELOVSKÝ, Z. & **DOBRORUKA**, L. J., 1963: Africké přírodní rezervace. In: *Dvacáté století. Kniha o vědě, technice a kultuře 1963-64*. Ed.: Československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí. Praha: Orbis: 332-343.

4. DOBRORUKA, L. J., 1971: Savci pražské zoo. Nepřežvýkavci, přežvýkavci. *Živa XIX (LVII)*: 236-239
5. DOBRORUKA, L. J., 1971: Savci pražské zoo. Damani, chobotnatci, lichokopytníci. *Živa XIX (LVII)*: 196-199
6. DOBRORUKA, L. J., 1972: Rare Animal Breeding Program. *International Zoo News* 19: 55
7. DOBRORUKA, L. J., 1972: Pásovci. *Živa XX(LVIII)*
8. DOBRORUKA, L. J., 1972: Hrola. *Živa XX(LVIII)*: 33-34
9. DOBRORUKA, L. J., 1974: Africké včely. *O včelách a včelařích* 8: 7-8. SZN Praha
10. DOBRORUKA, L. J., 1974: Hrošík liberijský. *Živa XXII (LX)*: 37
11. DOBRORUKA, L. J., 1975: Kafue Flats, lečve a Mašukulumbové. *Živa 23(LXI)*: 233-234
12. DOBRORUKA, L. J., 1976: Bongo. *Živa XXIV(LXII)*: 74
13. DOBRORUKA, L. J., 1976: Obchod se zvířaty a ochrana přírody. *Živa 24(42)*: 186
14. DOBRORUKA, L. J., 1981: Poznámka k článku „O problematice systematického zatried'ovania tarpana“. *Živa XXIX(LXVII)*: 236
15. DOBRORUKA, L. J., 1981: *Průvodce pražskou zoo*. Praha: SZN. pp. 3-64.
16. DOBRORUKA, L. J., 1982: Zemní savci I. *Živa 30 (68)*: 74-76
17. DOBRORUKA, L. J., 1982: Zemní savci II.. *Živa 30 (68)*: 155-156
18. DOBRORUKA, L. J., 1982: Zemní savci III. *Živa 30 (68)*: 196-197
19. DOBRORUKA, L. J., 1982: Zemní savci IV. *Živa 30 (68)*: 236-237
20. DOBRORUKA, L. J., 1983: „Strašná myš“ profesora Peterse. *Živa 31 (69)*: 197.
21. DOBRORUKA, L., 1986: Zoo Dvůr Králové. 40 let Východočeské zoologické zahrady. In: *Zemědělský kalendář 1986*. Praha, SZN: 32-35.
22. DOBRORUKA, L. J., 1986: Jadranští slizouni. *Živa 34 (72)*: 64-65
23. DOBRORUKA, L. J. & HOLEJŠOVSKÁ, A., 1986: Nové aspekty chovu zvířat v zoo (Ke 40. výročí Východočeské zoologické zahrady ve Dvoře Králové nad Labem. *Živa 34 (72)*: 116-117
24. DOBRORUKA, L. J., 1987: Antilopy I.. *Živa 35 (73)*: 37-38
25. DOBRORUKA, L. J., 1987: Antilopy II. Chocholatky. *Živa 35 (73)*: 76-78
26. DOBRORUKA, L. J., 1987: Antilopy III.- Antilopy. *Živa 35 (73)*: 115-117
27. DOBRORUKA, L. J., 1987: Antilopy IV. - Lesoni (Tragelaphinae). *Živa 35 (73)*: 196-198
28. DOBRORUKA, L. J., 1987: Antilopy V. - Přimorožci. *Živa 35 (73)*: 230-232
29. DOBRORUKA, L. J., 1988: Antilopy VI. - Buvolci. *Živa 36 (74)*: 36-38
30. DOBRORUKA, L. J., 1988: Antilopy VII. – Bahnivci. *Živa 36 (74)*: 76-78
31. DOBRORUKA, L. J., 1988: Antilopy VIII. - Impaly, srnčí antilopy, pravé antilopy (podrod Nanger). *Živa 36 (74)*: 116-118
32. DOBRORUKA, L. J., 1988: Antilopy IX. – Pravé antilopy (podrody Gazella a Trachelocele). *Živa 36 (74)*: 156-158
33. DOBRORUKA, L. J., 1988: Antilopy X. - Pravé antilopy (rod Procapha), sajga, orongo. *Živa 36 (74)*: 197-198

Překlady

1. TRUMLER, E., 1982: *Rozumíme psům?* Praha: Panorama, pp. 5-199.
2. TAYLOR, D., 1991: *Velká kniha o psech*. Bratislava: Gemini, pp. 5-241.

- (2.ed. 1996: [Bratislava: Media Klub])
3. TAYLOR, D., 1992: *Velká kniha o kočkách*. Bratislava: Gemini, pp. 5-191.
- (2. ed. 2001 [Praha: Ikar])
4. BALLANTINE, R. & GRANT, R., 1993: *Velká kniha a bicyklech*. Bratislava: Gemini, pp. 4-192.
5. GRIM, J. & GRIM, W., 1993: *Pohádky bratří Grimmů 1*. Praha: Artia Pegas Press. pp. 7-102.
6. FISHER, J., 1996: *Pes to chápe jinak. Principy chování psa pro majitele a cvičitele*. Plzeň: Mustang, pp. 7-187.
7. ROYSTONOVÁ, A., 1998: *Ptáci Evropy*. Praha: Fragment, pp. 2-80.

Zprávy ČSEtS č. 20, zvláštní číslo, duben 2006. Vydává Česká a Slovenská etologická společnost jako nepravidelný bulletin pro členy ČSEtS. Zvláštní číslo připravil Luděk Bartoš. Příspěvky zasílejte na adresu Marek.Rajman@savba.sk nebo Chaloupkova@vuzv.cz.